

סיכום ביניים

עבודת הוועדה (עד 5/2/96)

הוועדה החלה את עבודתה בישיבה ביום 4/7/95.

בישיבה הוצגו המטרות שהציבה לעצמה הוועדה:

ללמוד את סיבותיה, ממדיה, אופיה, צורותיה ותוצאותיה של האלימות בקרב בני הנוער במדינת ישראל.

להציע פתרונות ואמצעים להפחתת רמת האלימות על כל ביטוייה בקרב וכלפי בני נוער

לבדוק את יישום ההמלצות של הוועדות הקודמות ולבדוק מדוע חלקן לא יושמו.

הוועדה ערכה שתי ישיבות בנושא האלימות במערכת החינוך:

בישיבה הראשונה נשמעו עדויות של תלמידים, מורים ומנהלי בתי ספר שהיו מעורבים בארועים אלימים או שבתחום בית הספר שלהם התרחש ארוע אלים. דווח לוועדה על הארוע ועל הדרך בה התמודדו עם הארוע.

נמסר לוועדה כי קיים קו פתוח לקבלת תלונות של תלמידים, קו שתוגבר בעקבות דיווחים קשים על אלימות.

המשטרה דיווחה לוועדה כי בין השנים 93 ל 94 חלה עליה של 14% במספר התיקים הפליליים וירידה במספר פתיחת הליך תקירתי - אי תביעה. כלומר, מדיניות המשטרה היתה לראות במעשה האלימות הכרח שיש להתגבר עליו והתייחסה בחומרה לעבירות פליליות. יש עליה של 355 בכמות התיקים בגין חבלה גופנית חמורה בין 93 ל 94 דבר המראה גם הוא על החמרה בתופעה.

חוקרת שהופיעה בפני הוועדה דיווחה על מחקר שנערך במשך מספר שנים בקרב ילדים בפעוטון, גן חובה וכיתה א'. המחקר העלה ממצאים של רמת אלימות גבוהה בכל הכיתות. עוד העלה מחקר כי התופעה ייחודית בעיקר לבנים - בנים מכיס בנים אבל בצורה חמורה יותר - בנות. אוכלוסיית המכיס הטרוגנית ולא נמצא מתאם בין רמת האלימות של ילדים למוצא הסוציוכלכלי או העדתי שלהם. לדעת החוקרת מדובר בבחירת מודל תרבותי וערפול רב מצד ההורים כתגובה.

עוד הובאו בפני הוועדה מחקרים המצביעים על קשר הדוק בין ילדים שחווים אלימות בבית לבין הפעילות האלימה שלהם.

בישיבה נוספת שהתקיימה בנושא אמר שר החינוך כי מידת האלימות במדינת ישראל נמוכה מאד ביחס לסטנדרטים בינלאומיים. לטענתו, יתכן שיש עליה בדיווח על אלימות ולא דווקא עליה באלימות. השר סיפר לוועדה על אמצעים הננקטים בבתי-ספר כדי להלחם באלימות: קהילות חינוכיות, תלמידים המשתתפים בקבוצת נוהל החיים של בית הספר בין במועצת תלמידים ובין במסגרת בית-ספר קהילתי. עוד סיפר השר על ניסוי חדש של מעורבות שותפות ואחריות המתקיים ב 72 בתי ספר. ועל פרויקט "דרך-ארץ". השר אמר כי מנהלים במקומות בהם הוכנסו התכניות הללו דיווחו על ירידה ברמת המתח והאלימות. לדעת השר, גם תנאי הלימוד תשובים - מבנים חדשניים מיזוג אויר, תקרה אקוסטית וכו' משפיעים על התנהגות התלמידים.

השר הצהיר כי ישלול כל מימון מקבוצה שמטילה נגד ערכי הדמוקרטיה הישראלית, וכי משרדו יגביר את כל מערכת לימודי האזרחות.

משרות המבחן לנוער במשרד העבודה והרווחה נמסר לוועדה כי גילם של המופנים לשרות אלה המובאים למשפט על אלימות גופנית, תבלות גופניות - הולך ויורד. בשנת 1993 היו 22.3% נערים עד גיל 14 לעומת 21.85% נערים בגילים 15-16 ושעור דומה של בני 17-18. כלומר - גילם של הנערים המעורבים בעברות אלימות הולך ופוחת. משרד החינוך מסר על 462 תלונות שהגיעו לקו הפתוח מיוני עד אוגוסט 95 - מתוכן 13 תלונות על אלימות מצד מורים ו-22 תלונות על אלימות מצד תלמידים.

הוועדה דנה בנושא אלימות נוער בחברה הערבית.

המשטרה מסרה כי קיימת עליה קטנה במספר התיקים הפליליים שנפתחו לנוער זה - עליה של 4.3% בסך כל התיקים. מתוכם, בתיקי אלימות יש 3.9% ירידה בעברות של אלימות חמורה - חבלה גופנית שיש איתה פציעה יש ירידה של 16.2%. במספר התיקים לעומת שנת 94. תיקי הנוער הערבי מהוים 1/3 מכלל תיק הנוער.

משרד העבודה מסר כי בשנת 1993 היו 26% מהתיקים במגזר היהודי תיקי תביעה ו-74% תיקי אי תביעה לעומת זאת במגזר הערבי התמונה הפוכה: ישנם 65% תיקי תביעה לעומת 35% תיקי אי תביעה.

הוועדה דנה בנושא האלימות בפנימיות. גב' אסתר לובוחינסקי מהמוצעה לילד החוסה ודר' מלכה אלק מהחוג לקרימינולוגיה באנו' בר-אילן הגישו לוועדה דו"ח בנושא. עפ"י הדו"ח למעלה מ-8000 ילדים ובני נוער בסיכון חוסים בכ-80 פנימיות ברחבי הארץ ישנם סוגים שונים של פנימיות: חינוכיות, שיקומיות טפוליות. נמסר על תופעות קשות כמו- פיטורי מדרכים ועובדים כתוצאה מאלימות כלפי ילדים וקשיים של הצוות בפנימיות להתמודד בתופעות של התנהגות אלימה של הילדים - בינם לבין עצמם וכלפי הצוות. הדו"ח מביא המלצות להתמודדות עם התופעה.

התקיים בדיון בנושא אלימות מין בקרב בני-נוער, חוקרים הציגו בפני הוועדה פרופיל של מתבגר עבריין מין. מסתבר כי עברייני מין מתבגרים הם לעיתים קרובות חברים של הקורבנות או משפחותיהם: שכנים, שמרטפים, מדרכים וכו' והם בני כל המעמדות החברתיים. כמעט תמיד לא מדובר בארוע בודד ונמצא כי בהעדר טיפול המתבגר אינו חדל מדפוס התנהגותו הסוטה. מחקר (של החוקרים בקר ואבל מ-1984) העלה כי מס' התקיפות של מתבגר יכול להתעצם עד פי 55 בהיותו מבוגר.

משרד העבודה מסר כי כיום מטופלים בידי שרות המבחן לנוער 256 עברייני מין עד גיל 18.

מהמטרה נמסר כי קבוצת עברות המין בקרב העברות של בני נוער היא הקטנה ביותר - 2.4% מכלל התקעים, וכי המעורבות המשטרית בה קטנה מאוד.

עוד נמסר מהמטרה כי אחד המאפיינים הוא מעורבות רבה של נוער עולה בעברות מין קבוצתי כלפי הנוער שלהם.

הוועדה קיימה דיון בנושא אלימות בקרב נוער עולה. המשטרה מסרה כי בחדשים ינואר-נובמבר 1995 נפתחו נגד הטינים עולים 980 תיקים שהם 12.4% מכלל תיקי הנוער לאותה תקופה. זוהי עליה של 20.8% לעומת אשתקד 121 תיקים נפתחו בגין אלימות תיקים אלה מהוים 12.3% מכלל תיקי הנוער העולה. 22 תיקים נפתחו בגין עברות מין הם מהוים 2.2% מכלל תיקי הנוער העולה.

המשטרה ציינה כי כמות התיקים הנפתחים לנוער עולה, במספרים מוחלטים - אינה גדולה אולם, חוקרים בתחום הציגו נתונים שונים וקשים יותר.

בנושא נוער מנותק נמסר לוועדה כי קיימים כ-29,000 בני נוער המוגדים כ"נוער מנותק" - יהודים וערבים 50% מהם דיווחו על אלימות במשפחה, לעומת 15% מהלומדים. 61% מהם דיווחו על התנסות אלימה ועל איומים בשכונה לעומת 22% מהלומדים. 31% מהם דיווחו על התנסות בנשק קר.

הוועדה קיימה ישיבה בנושא תקשורת ואליםות בני נוער. בישיבה נשמעו עדויות של אנשי מקצוע. פרופ' שמחה לנדאו דיבר על השפעת אמצעי התקשורת על מידת האלימות בקרב ילדים ובני נוער. הוצגה עבודה שנערכה על השפעת הוידאו קליפים על התנהגות אלימה של בני נוער ומחקרים שנעשו על דיווחים בעיתונות שעוסקים באלימות.

עפ"י ממצאי המחקרים מתברר כי קיים קשר בין צפיה מרובה בוידאו קליפים למשל, לבין התנהגות אלימה - בעיקר אצל בנים כ-78% מהתלמידים שהיו מעורבים באלימות צופים לעיתים קרובות בוידאו קליפים לעומת 61% מבין התלמידים שלא היו מעורבים באלימות הצופים בתדירות זו.

הוועדה קיימה סיור במוקדי בילוי של נוער בת"א ובפרוייקט "בית-חם" בירושלים.

הוועדה קיימה ארוע גדול בכנסת - הצגה של התאטרון לילדים ונוער בשם "צבע הפנינה" העוסקת בהתפתחות של מנהיג שלילי בקרב חבורה של נערים ונערות. לאחר הצגה התקיים דיון בנושא בו השתתפו הגב' לאה רבין, פרופ' ווזנר ונציגים מן התקשורת. כמו כן לקחת הוועדה חלק בארגון ארוע נוסף שנערך בכנסת - הצגה שעסקה אף היא בנושא אלימות של בני נוער לאחריה התקיים דיון בנושא.